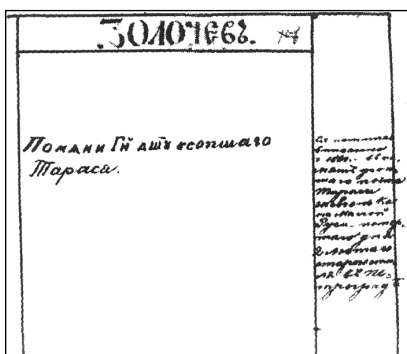

Володимир Гіцинський

ПІДГОРЕЦЬКІ ЧЕНЦІ-ВАСИЛІЯНИ ДУШУ "...УСОПШАГО ПОЕТА ТАРАСІЯ ШЕВЧЕНЬКА..." ПОМИНАЮТЬ

Неподалік с. Підгірці, що на Львівщині, у мальовничій місцевості Пліснесько розташована оповита славою чернеча василіянська обитель. Яких тільки імен не вписано в її "Пом'янику" для поминання підгорецькими ченцями-василіянами... Скажімо, на 86 аркуші в широкій колонці рамки, над якою кіновар'ю виведено: "Золочєвъ", читаємо: "Помяни Господи душу усопшаго Тарасія". Навпроти, у вузькій колонці справа, міститься запис: "Сіє поминання вписано г.1861 въ память усопшаго поэта Тарасія Шевченка на Малой Руси — помершаго дня 2 лютаго старого стиля въ Петроградѣ".

Обидва тексти подані одним почерком.

Помилка в написанні прізвища Шевченка, як і неточність у датуванні дня й місця його смерті, наводять на думку, що автор запису в "Пом'янику" скористався інформацією, поданою у львівській газеті "Слово" від 15 березня 1861 р.: "...Сумная вѣсть шибнула по надъ нивы Малой Руси, вѣсть о смерти Тараса Шевченка, наибѣльшого ей въщуна, маляря и пѣвця-соловѣя. — Дня 2 руск. лютаго умовкла навѣки тая щиро-руская грудь, що горячою любовію обнимаючи всю Украину, наспѣвала ей только чудных думъ, протерпѣла за неї только тяжкого горя и лихой доли. — Шевченко змеръ въ Петроградѣ, далеко отъ родных степовъ України, за которою все бануваль...". Як бачимо, прізвище поета тут також написано через "ь", днем смерті називається "2 лютаго старого стиля...".

У читача може виникнути сумнів, що запис у "Пом'янику" зроблений саме 1861 року, адже місцем смерті Т.Шевченка тут названо Петроград, хоча офіційно місто на той час називалося Санкт-Петербургом (перейменоване лише 1914 р. — В.Г.). Однак текст нотатки у "Слові" засвідчує, що назва Петроград на той час у Галичині вживалася. Отож запис у "Пом'янику" найвірогідніше був зроблений 1861 року.

Аби зрозуміти виняткову значущість факту запису поминання пам'яті Т.Шевченка в "Пом'янику" Підгорецької чернечої обителі Чину св. Василія Великого, слід насамперед пригадати політичне становище українського народу в середині XIX ст.

Українські землі на той час були вкотре розділені між Російською та Австро-Угорською імперіями, де влада всіляко придушувала будь-який вияв національної самосвідомості українського населення, підтримувала штучне національне знеособлення українців по обидва боки Збруча, докладала всіх зусиль, щоб не допустити поінформованості українського населення про його духовних світочів, тим більше громадського пошанування їхньої пам'яті, зокрема й поминання їхніх душ у церквах.

“Весна народів” 1848 р., хоча й тривала недовго, однак дала потужний поштовх до подальшого піднесення національно-визвольної боротьби. Активну участь у культурно-просвітницькій праці, спрямованій на формування національної самосвідомості українського населення краю, брало й галицьке духовенство, зокрема василіянське чернецтво.

Отож віддамо належне невідомим українським патріотам — жителю м. Золочова, який, прийшовши на прощу до Підгорецького василіянського монастиря, поклав на ченців цієї обителі обов’язок молитися за душу “...усопшаго поета Тарасія Шевченка...”, а також монаху-василіянину, який уписав ім’я підданого Російської імперії православного за віросповіданням Т.Шевченка в “Пом’яник” чернечої обителі.

Варто зазначити, що в запису йдеться про пошанування пам’яті духовного світоча українського народу, творчість якого сприяла пробудженню національної самосвідомості українців по обидва боки Збруча, що було вкрай небезпечним як для “клаптикової” Австро-Угорської імперії, так і для “в’язниці народів” — Російської імперії. Тому навіть такі або подібні їм форми пошанування пам’яті Великого Кобзаря навряд чи знайшли б схвалення у вищих владних — як світських, так і церковних — інституціях.

В умовах політичної реакції, що лютувала в Галичині після революційних подій 1848 р., а також скрутного становища василіянського Чину, в якому він опинився внаслідок “йосифінської” церковної реформи австрійського уряду, запис у “Пом’янику” про поминання Т.Шевченка, безперечно, був для ченця-василіянина виявом громадянської мужності, особливо зважаючи на те, що ведення монастирських книг, зокрема “Пом’яника”, суворо контролювалося (шляхом візитації) протоігуменом. Варто зазначити, що здебільшого записи в монастирських “Пом’яниках” велися ігуменом, а в 60-х роках ХІХ ст., тобто саме тоді, коли було зроблено запис, ігуменом Підгорецької чернечої обителі був о.Клементій Сарницький, згодом відомий церковний діяч, протоігумен, архімандрит Чину св. Василя Великого, професор богословських наук, автор багатьох духовних книжок.

Варто наголосити й на тому, що галичани — автори згаданого запису (як прочанин, так і чернець-василіянин) — не тільки були добре обізнані з поетичною творчістю Т.Шевченка, а й усвідомлювали значущість духовної спадщини народного генія.

Запис у “Пом’янику” засвідчив також усвідомлення представниками як світської, так і духовної української інтелігенції того факту, що жителі Галичини й Наддніпрянщини — єдиний український народ.

Що ж становить собою “Пом’яник” Підгорецького монастиря із фондів відділу рукописів Львівської наукової бібліотеки ім. В.Стефаніка НАН України (шифр МВ-105)? Це рукописна книга, що відносно добре збереглася. Її розміри 31x19 см. Оправа ХVІІІ ст. — дощечки, обтягнуті шкірою. На палітурці — тиснення, у центрі якого містяться зображення Ісуса Христа, Богородиці, Іоанна Хрестителя, а по кутках — євангелістів.

У рукописі “Пом’яника” — 94 пронумерованих аркуші. Папір однорідний, до того ж добре зберігся.

Титульний аркуш “Пом’яника” прикрашає майстерно виконана ченцем Олександром Розтоським багатофігурна композиція на біблійні сюжети, що водночас становить своєрідну художню рамку, у центрі якої міститься виведений кіновар’ю гарним півустановом заголовок: “Субботникъ или всегдашное поминание душ преставльшихся благовѣрныхъ фундаторов, ктиторов, сородниковъ отец и брати нашей св. Обители Подгорецькой словемой Плъснецкой повторе споряженный Року Божія: АЩІ фебруаря К дня”.

Отже, згаданий монастирський “Пом’яник” був започаткований 20 лютого 1710 р. Почав вести записи в ньому ігумен о.Парфеній Ломіковський. Останній запис у ньому (про поминання душі “...усопшаго поета Тарасія Шевченка...”) зроблений 1861 р.

На кожній сторінці “Пом’яника” міститься рамка, розділена на дві частини — ширшу й вузку. У ширшій записані імена для поминання, початкові букви яких виведені кіновар’ю, а у вузькій у лаконічній формі подається запис про соціальний

стан, а також ім'я, прізвище та дата смерті того, за чию душу слід молитися, або імена, прізвища, соціальний стан тих, хто вписував імена "сородників" у "Пом'яник". Над рамкою кіновар'ю виведено назву населеного пункту, з якого був прочанин, котрий вписав до "Пом'яника" християнську душу для поминання.

Велика кількість назв населених пунктів, місцевостей, що містяться в "Пом'янику" Підгорецького монастиря, засвідчує, що це було славне "відпустове" місце, яке приваблювало впродовж століть багатьох побожних прочан Галичини й інших українських земель.

Зміст "Пом'яника" можна умовно розділити на такі складові: запис імен підгорецьких монахів – отців і братів Чину та їхніх рідних; запис імен ієрархів Української Церкви; запис імен фундаторів, ктиторів та інших добродіїв Підгорецького (Пліснеського) монастиря; запис імен галицького духовенства; запис імен монахів василіянського Чину з інших монастирів; запис імен мирян із шляхти, міщан, селян, ремісників; запис імен відомих людей Галичини та інших територій.

Отож "Пом'яник" Підгорецької чернечої обителі, що здавна звалася Пліснеською, має велике значення для вивчення історії Чину св. Василя Великого в цілому та історії монастиря зокрема, засвідчуючи, що він був одним із провідних осередків релігійно-культурного життя краю.

м. Борщів Тернопільської обл.

ЛП

4–5 жовтня в Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди відбудуться **XIII Сковородинівські читання**.

Планується робота філософської, філологічної, педагогічної, музичної секцій та секції неолатиністики.

Конт.тел.: 8 (044467) 5-4644, 5-8337, факс: 5-6394.

19 жовтня 2007 р. в Луганському національному педагогічному університеті імені Тараса Шевченка відбудеться IV всеукраїнська міжнародна наукова конференція "**Документалістика XXI століття: проблеми теорії та історії**".

Проблематика конференції:

- загальні проблеми документалістики;
- художня біографія як теоретична та історико-літературна проблема;
- мемуарна література, її жанрова природа, специфіка, поетика;
- письменницька публіцистика: проблеми теорії та історії.

Конт. тел.: 8 (0642)62-4113 Бойцун Ірина Євгенівна;

8 (067) 763-1862 Акіншина Ірина Миколаївна;

8 (0642) 53-8373 деканат факультету української філології; e-mail: halich@lnpu.edu.ua